

Ånden og kroppen

Religion spiller en enorm rolle for de fleste afrikanere, hvad enten de er muslimer, tilhører en kristen trosretning eller en traditionel afrikansk religion. Derfor har det også stor betydning, hvordan de forskellige religioner tackler spørgsmålet om hiv og aids.

Bøssepest og straf for hor

En udbredt holdning i mange verdens religiøse samfund og blandt deres ledere er at "sex = synd og aids = sex". I praksis har denne holdning i årevis betydet, at såvel kristne som muslimer har fordømt i stedet for at forstå og tættet stedet for at tale om hiv, aids og årsagerne til epidemien. Religiøse ledere verden over har afskrevet aids som en "bøssepest" og en straf for hor.

Den vestlige verden blev for alvor opmærksom på aids omkring 1980, da sygdommen spredte sig i den amerikanske bøssemiljø, og sygdommen blev derfor i første omgang betragtet som noget, der ramte bøsser, mens "normale mennesker" kunne føle sig sikre. Dette syn på aids var religionernes første grund til at ignorere sygdommen, da de fleste religiøse samfund betragter homoseksualitet som noget negativt, uheldigt og ofte direkte syndigt - således er homoseksualitet strafbart i langt de fleste muslimske lande.

I 1984 fandt man ud af, at aids blev udviklet af mennesker, der var smittet med hiv. Samtidig var det ved at gå op for den vestlige verden, at aids også hærgede i det centrale Afrika, hvor sygdommen i lige høj grad ramte mænd og kvinder. Denne opdagelse udløste mange teorier og spekulationer om afrikanere, deres seksualmoral og måde at dyrke sex på, og dette blev sandsynligvis religionernes anden grund til at ignorere sygdommen. For de fleste religioner anerkender som udgangspunkt kun sex som et spørgsmål om forplantning og i de mere liberale fortolkninger som et middel til at styrke ægteskabet ved at knytte ægtefællerne yderligere sammen. Emner som seksuel nydelse, sidespring og skiftende partnere er sjældent blevet behandlet med forståelse af verdens præster og mullaher.

Religiøse forklaringer

"Sjæl og legeme" indledes og slutter med klip fra de katolske biskoppers konference. De katolske biskopper fra det sydlige Afrika er samlet blandt andet for at diskutere et forslag om at lempe på kirkens forbud mod brug af kondomer. Forslagsstilleren er en katolsk præst, der arbejder på samfundets bund i en skurby uden rent vand, uden penge, uden arbejde og med daglige dødsfald på grund af aids. Han forsvarer brugen af kondomer med, at det giver mulighed for at redde dyrebare menneskeliv. Biskopperne svarer igen ved at hævde, at kondomer fører til lav sexmoral og mange partnere og dermed reducerer sex fra at være en kærlighedsakt til at være en vare.

I forbindelse med islam præsenterer filmen repræsentanter fra en græsrodsorganisation af hiv-positive muslimer, som først og fremmest arbejder for åbenhed omkring deres hiv-status. En af dem taler om sammenhængen mellem synd og guddommelighed og fremhæver Biblens jomfrufødsel som et eksempel på, at noget syndigt kan føre til noget godt. Hans ræsonnement går ud på, at Maria (Islam: Maryam) fødte Jesus (Islam: Issa), uden at være gift. Ikke desto mindre blev Jesus/Issa en anerkendt leder og profet for både kristne og muslimer, og på den måde blev Marias barn noget godt, et tegn fra

Gud, selvom det var født udenfor ægteskab - det syndige og det guddommelige ligger tæt på hinanden. Den traditionelle afrikanske tro på forfædre og ånder bliver i høj grad holdt i hævn af de traditionelle doktorer, som langt størstedelen af befolkningen i Sydafrika konsulterer fra tid til anden. Filmen viser, hvordan de traditionelle doktorer diagnosticerer patienterne og i tilfælde af, at der er "dårligt blod" henviser dem til en hiv-test.

Praktiske tiltag

Imellem disse tre religiøse retninger optræder repræsentanter for den anglikanske kirke i filmen. I modsætning til de andre trossamfund, som filmen beskriver, har den anglikanske kirke haft en høj opmærksomhed på konkrete emner som aids-forebyggelse og behandling. Således kaldte den anglikanske ærkebiskop, Njongonkulu Ndungane, i oktober 2001 den sydafrikanske regerings aids-politik for "syndig", fordi regeringen var uvillig til at tilbyde medicin til alle hiv-positive. Udtalelsen faldt på en tvær-religiøs gudstjeneste i Cape Town. I filmen "Sjæl og legeme" afviser Ndungane at gå ind i spidsfindige teologiske diskussioner om aids, for "det er min søster, min broder (...) der lever med aids". Således hæver Ndungane diskussionen om hiv/aids ud af den religiøse sfære og over i den praktisk/alment menneskelige. Set med danske øjne, er det måske ikke noget særligt, men i Afrika er det anderledes. Her bygger mange mennesker deres liv på religionernes blanding af mystik og overtro, et spirituelt univers, der ofte giver håb for de fortabte og trøst til de fortvivlede. Men samtidig et univers, der ofte ikke levner plads til logiske forklaringer og praktiske løsninger.

Den åndelige sfære

Filmens pointe er, at de religiøse samfunds adskillelse af det åndelige og det legemelige forhindrer bekæmpelsen af aids. Så længe de store trossamfund fornægter sex som noget syndigt, fornægter de også en vigtig del af den menneskelige natur. Flere af filmens medvirkende peger på, at Gud har skabt alle mennesker med de drifter og følelser, de har - hvad enten de er bøsser, lesbiske eller ugifte. De store religioner fornægter seksualiteten og udstøder dem, der er "anderledes". Det går ud over de homoseksuelle og det går ud over de hiv-positive, fordi deres sygdom hænger sammen med den "syndige" seksualitet.

"Sjæl og legeme" viser flere eksempler på, hvordan "udbrydere" fra forskellige religiøse samfund etablerer deres egne grupper og sågar egne kirker som en reaktion på udstødelsen. Det er filmens budskab, at aids således tvinger religionerne til at ændre syn, at ophæve den benhårde skelnen mellem det seksuelle og det spirituelle, mellem kroppen og ånden.

Kathrine Toftkær Larney
Freelancejournalist med speciale i Afrika.